

Bombina bombina

Klockgroda

Grod- och kräldjur, Groddjur

Klass: Amphibia (groddjur), **Ordning:** Anura (stjärtlösa groddjur), **Familj:** Bombinatoridae (klockgrodor), **Släkte:** *Bombina*, **Art:** *Bombina orientalis* - klockgroda (Linnaeus, 1761) **Synonymer:**

Kännetecken

Klockgrodan är paddlik med vårtig hud och tillplattad kroppsform. De vuxna djuren blir 40-55 mm stora. Undersidan är mörk med typiska klart röda, orange eller gula fläckar, vilket har gett den dess engelska namn "fire-bellied toad". Ovansidan är gråbrun, mörkbrun till nästan svart med gröna fläckar, vilka syns tydligast på ljusare individer. Ögonen sitter tätt ihop högt uppe på huvudet. Pupillen är stor och trekantig. Hanarna har något bredare huvud och kraftigare överarmar än honorna. Dessutom är struphuden hos hanen lösare och rynkigare. Klockgrodans spelläte kan höras på långt håll (maj-augusti, varma dagar och nätter) och påminner om avlägsna kyrkklockor eller som när man blåser luft över mynningen på en tom flaska. Arten har ett relativt giftigt hudsekret.

Utbredning och status

För ett par hundra år sedan var klockgrodan vitt utbredd i södra och delar av västra Skåne liksom i stora delar av södra och östra Danmark, inkl. Bornholm. Ett 20-tal äldre svenska lokaler är beskrivna huvudsakligen från södra Skånes inland. Från mitten av förra seklet har de nordiska populationerna hela tiden minskat i antal och storlek och inlandslokalerna har i regel först försvunnit. På Mölle fälad, fanns arten kvar till omkring 1960 då den sista "svenska" klockgrodan observerades innan den ansågs vara utdöd. Under 1970-talet gjordes några illegala utsättningar av klockgrodor på Mölle fälad. Dessa klockgrodor härstammade troligen från Centraleuropa, men man trodde att dessa dött ut. Under åren 1982-1991 finansierade Naturvårdsverket och Världsnaturfonden en inplantering av klockgroda i Skåne, för att återintroducera klockgrodan inom dess tidigare utbredningsområde. Utsättningsmaterialet kom från minst fyra olika populationer i Danmark. Framförallt gjordes återinplanteringar under åren 1987-1991 (ca 14 500 juveniler på 29 lokaler). Under åren 1983-1985 (huvudsakligen juveniler men även ett antal yngel) samt 1998-2000 och 2002 har ytterligare mindre utsättningar gjorts. Sammanlagt har ca 19 500 djur återintroducerats i Skåne. Vid tiden för utsättningarna fanns det inget som tydde på att klockgrodorna med härstamning från Centraleuropa fanns kvar i Mölle, men de senaste genetiska analyserna visar att det troligen fanns någon eller några individer kvar. Inga klockgrodor från Mölle har använts vid utsättningar på andra lokaler i Skåne. Under 1997 observerades arten med säkerhet i fyra områden och den vuxna populationen uppskattades till ca 200 djur. Omfattande inventeringar av arten under åren 2003-2005 visade att det fanns 107 lekvatten och drygt 3500 spelande hanar. Under 2007 var klockgrodans expansion mycket stor, med uppskattningsvis 7500 spelande hanar fördelat på mer än 300 lekvatten. Återintroduktionen av klockgroda får ses som ett mycket lyckat återinplanteringsprojekt, speciellt i kärnområdet kring Baldringe (Sjöbo, Tomelilla och Ystad kommuner).

Ekologi

Klockgrodan har sin huvudsakliga utbredning i låglandsområden med kontinentalt klimat. Den föredrar obrukade och odikade öppna fuktområden och extensivt utnyttjade betesmarker, en miljö som i Skåne nästan helt har ersatts av stora och intensivt odlade jordbruksenheter. Artens typiska reproduktionsmiljö är grunda, fiskfria småvatten som svämmar över på våren. Man har under senare år sett att den skånska kärnpopulationen utnyttjar ett varierat urval av diverse lekhabitat. De migrerande djuren kan göra kilometerlånga vandringar på land och i lövskog. Förutom typiska lekvatten med översvämningszon i naturbetesmarker leker klockgrodan också i öppna dämningar, mägergravar och även i solexponerade lövkärr i ädellövskog (Nyvängsskogen och Baldringe ängar). Under 2000-talet har dessutom klockgrodan koloniserat stora, fiskfria våtmarker som anlagts i jordbrukslandskapet, med areal upp till flera hektar. Klockgrodan samlever ofta med andra hänsynskrävande groddjur som lövgroda och större vattensalamander.

Hot

Klockgrodan är fortfarande under expansion, men de hot som finns idag är liknande de för andra groddjur (exempelvis lövgroda och större vattensalamander) som den ofta delar livsmiljöer med. Främsta hoten på populationsnivå är igenväxning av lekvatten, fisk- och kräftinplanteringar, övergödning av lekvatten (även bekämpningsmedel) samt omläggning av betesmarker till barrskog. För vissa populationer (Mölle, Lunkaberg och Bäckhalladalen) föreligger fortfarande risk för utdöende eftersom dessa är isolerade och fortfarande relativt små. Ett annat potentiellt hot som finns, och mot andra amfibier även globalt sett, är sjukdomar. Svampen som exempelvis orsakar chytridsjuka hittades år 2011 på juvenila klockgrodor i närheten av kärnområdet (Klinhus, Sjöbo kommun), men ingen ökad dödlighet observerades. Endast en lokal (30 juveniler) har kontrollerats med avseende på chytridsvampen.

Åtgärder

Biotopförbättrande åtgärder är nödvändiga på flera lokaler (se ovan). Främst behövs fler större permanenta vatten. Större vatten hyser en större lekande population. Det som f.n. bedöms allra viktigast i naturvårdsarbetet är att fortsättningsvis skapa fler klungsystem av närliggande småvatten i strategiska områden, och även öka andelen vatten inom skyddade områden. För närvarande finns ca 19 % av lekvattnen för klockgroda inom skyddade områden. Nyanläggning av vatten är den åtgärd som har visat sig ge det bästa resultatet för en positiv utveckling med ökat antal och spontan nykolonisation. Exempelvis har anläggning av miljöstödsdammar starkt bidragit till att nya baslokaler för klockgroda uppkommit. Ca 50 % av de våtmarker som anlagts i närheten av andra vatten med klockgroda under perioden 2000-2008, hade koloniserats år 2009 (antalet spelande hanar varierade mellan 1-150). De våtmarker som inte koloniserats var antingen nygrävda (utan vegetation), låg i områden med mycket trafikerade vägar eller innehöll fisk. Artens krav ifråga om vandringsvägar, födosökslokaler och övervintringsplatser behöver fastställas. Analys av eventuella förändringar för populationen bör genomföras regelbundet (vart 6:e år). Detta ska göras genom att följa viktiga baslokaler (med minst 50 spelande hanar, fanns ca 60 st år 2012) och intilliggande satellitlokaler inom hela artens utbredningsområde. Fortsatt anläggning av stora fiskfria våtmarker inom lämpliga landmiljöer förväntas ha positiv effekt på klockgrodans bevarandestatus. Chytridsvampens hotbild mot arten måste dokumenteras och ingå när bedömning av bevarandestatus görs.

Övrigt

Utländska namn – NO: Klokkefrosk, DK: Klokkefrø, FI: Kellosammakko, GB: Fire-bellied Toad. Klockgrodan är förtecknad i EU:s art- och habitatdirektiv bilaga 2 och 4 (Rådets direktiv 92/43/EEG) samt i Bernkonventionen bilaga II (strikt skyddade djurarter). Arten är fridlyst enligt 4 § och 5 § Artskyddsförordningen (2007:845).

Naturvård

Konventioner: Habitatdirektivets bilaga 2, Habitatdirektivets bilaga 4, Bernkonventionens bilaga II

Fridlysning: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 4, 5. Bestämmelsen gäller hela landet

Åtgärdsprogram: Avslutat

Litteratur

- Ahlén, I., Andrén, C. & Nilson, G. 1995. Sveriges grodor, ödlor och ormar. ArtDatabanken och Naturskyddsföreningen. Uppsala och Stockholm. 2:a uppl.
- Andrén, C. & Nilson, G. 1979b. Klockgrodans *Bombina bombina* återkomst till Sverige. *Fauna och Flora* 74: 263-270.
- Andrén, C. & Nilson, G. 1980. Den "svenska" klockgrodan. *Sveriges Natur* 71: 255-257.
- Andrén, C. & Nilson, G. 1986. Klockgrodans, *Bombina bombina* (L.), biologi och nuvarande status vid sin nordvästliga utbredningsgräns. *Fauna och Flora* 81: 1-16.
- Andrén, C., Berglund, B. & Nilson, G. 1982. Klockgrodan vid Mölle. *Skånes Natur* 69: 135-140.
- Berglund, B. 2008. Projekt klockgroda. Historik och status fram till 2005. Länsstyrelsen i Skåne län.
- Fog, K., Schmedes, A. & Rosenørn de Lasson, D. 1997. Nordens padder og krybdyr. E.C. Gads Forlag. Köpenhamn.
- Holgersson, L. 2011. Anlagda våtmarkers betydelse för klockgrodan - analys av landmiljön med hjälp av GIS. Miljövetenskap, Examensarbete för magisterexamen, Lunds universitet.
- Nyström, P. & Stenberg, M. 2008. Klockgrodan *Bombina bombina*. Utvärdering av åtgärdsprogram 2000-2002. Länsstyrelsen i Skåne län 2008:56.
- Nyström, P. & Stenberg, M. 2008. Forskningsresultat och slutsatser för bevarandet med hotade amfibier - En litteraturgenomgång, Länsstyrelsen i Skåne Län, 2008:55.
- Sahlin, S. 1976. Några uppgifter om tidigare förekomst av klockgroda och lövgroda i Skåne. *Fauna och Flora* 71: 158-166.
- Stenberg, M. & Nyström, P. 2010. Åtgärdsprogram för Klockgroda 2010-2014 (*Bombina bombina*). Naturvårdsverket, rapport 6363.

Författare

Claes Andrén & Göran Nilson 1990. Rev. Claes Andrén & Göran Nilson 1994, Boris Berglund 2002, Claes Andrén 2006, Per Nyström & Marika Stenberg 2012. © ArtDatabanken, SLU 2006.